

22

ODA 1186

NATUURKUNDIGE LEERCURSUS

TEN GEBRUIKE DER

KONINKLIJKE AKADEMIE VOOR DE ZEE- EN LANDMAGT.

HANDLEIDING

TOT DE BEOEFENING

DER

DIERKUNDE,

DOOR

H. SCHLEGEL.

I^o DEEL.

Met Platen.

TE BREDA,

ter Boekdrukkerij van de Gebroeders NYS,

VOOR REKENING VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VOOR DE ZEE- EN LANDMAGT.

1857.

verstandelijke vermogens zijn veel meer ontwikkeld dan van deze. Men vangt ze met harpoenen, of doodt ze met lansen of schietgeweer. Dit dier komt reeds in den Bijbel onder den naam van « Behemoth » voor; het was aan HERODOTUS bekend; en de oude Romeinen vertoonden niet zelden levende voorwerpen in hunne spelen. Het, voor eenige jaren in den tuin van het Zoölogisch gezelschap te Londen aangebragt, voorwerp is het eerste, hetgeen sedert den tijd der oude Romeinen weder levend in Europa gezien werd.— Men heeft in nieuwere tijden, in den Rio St. Paul, in de kolonie Liberia, aan de westkust van Afrika, eene tweede soort van rivierpaard, *Hipp. liberiensis*, waargenomen, die een groot kalf in grootte niet overtreft.

De Neushorens. (*Rhinoceros*.)

De Neushorens zijn zeer groote, lompe en logge, zwijnachtige dieren, wier pooten ieder met drie hoeven voorzien zijn, wier gewelfde snuit van boven een of twee, uit haarvezels bestaande, horens draagt, en wier lippen buitengewoon beweegbaar zijn. Hunne ruwe, dikke, wratachtige opperhuid is met enkele stijve haren bezet, en vormt bij sommige soorten diepe plooijen, die, als geledingen der huid, de bewegingen van het dier gemakkelijker maken. Hun kop is van boven min of meer uitgehold. De neusbeenderen vormen als het ware een verwelfsel boven het voorgedeelte der kaken. De mondopening is klein; de onderlip breed en van voren als afgehakt; de bovenlip heeft meestal de gedaante van eene platte, kegelvormige punt. De wijde neusgaten liggen geheel voor aan den snuit. De kleine, van diepe huidplooijen omgevene oogen zijn zijdelings en een weinig naar boven gerigt. Hunne ooren zijn van middelmatige grootte, bladvormig, regtop staande, en verre naar boven en achteren op het hoofd geplaatst. Hun korte, zijdelings zaamgedrukte, en aan de achterhelft als een kurkentrekker schroefvormige, staart, is aan de smalle zijden met haren voorzien. Hun rug is een weinig uitgehold; de buik is buitengewoon dik en hangende; de pooten zijn kort en lomp. De kiezen, ten getale van 7 aan iedere zijde der bovenkaak, hebben aan de binnenzijde eene diepe insnede; de kroonen van de kiezen der onderkaak, slechts 6 in getale, zijn halve-maanvormig. Hoektanden ontbreken geheel en al. Snijtanden worden er, indien ze aanwezig zijn, niet meer dan 4 in iedere kaak gevonden. De maag is cenvoudig; de darmen zijn lang, en de blinde darm is zeer groot. De galblaas ontbreekt.— Deze dieren zijn traag, stomp van verstand, onhandelbaar; zij rennen, wanneer zij verontrust of getergd worden, menschen of dieren overhoop, en zoeken hen met hunne horens te dooden. Zij voeden zich met bladeren of gras, houden zich in bosschen of in vlakke en moerassige streken op, waar men hen niet zelden, als zwijnen, in den modder ziet rondwoelen. Hun woonplaats is tot het heete Afrika en Oost-Indië beperkt. Men kan de bekende soorten, volgens het getal harer horens, onder twee afdeelingen brengen.

De soorten met één hoorn zijn tot nog toe uitsluitend in Oost-Indië gevonden. Haar horens is kegelvormig en niet hooger dan de kop, en hare huid is met diepe plooijen voorzien. De eene, *Rhinoceros indicus*, bewoont

het vaste land van Indië, van Bengalen tot Siam. Alle tot in de nieuwe tijden levend naar Europa gebragte Neushorens, behooren tot deze soort, en slechts de oude Romeinen schijnen ook de soort met twee horens uit Abyssinië in hunne spelen vertoond te hebben. In den Bijbel komt dit dier onder den naam van *raam* voor. Zijn kop is groot en van boven sterk uitgehold, en zijne ooren zijn langer en puntiger dan gewoonlijk. De huid vormt onder den hals eene groote dwarsstaande kwab; op den voorarm, de heupen, onder de knie en om de achterpooten, diepe overlangsche plooijen; achter om den rug en om de schouders, zooals ook voor de schouders, tot op de helft harer hoogte, dwarsplooijen. De staart is tusschen de diepe plooijen, als het ware, in eene schede verborgen. Men ziet tusschen de twee buitenste groote snijtanden der onderkaak twee zeer kleine snijtanden, en twee gelijksoortige tandjes, die echter niet zelden uitvallen, staan achter de twee groote snijtanden der bovenkaak. Deze soort is grijsachtig bruin van kleur; zij wordt omstreeks 9 voet lang en 5 voet hoog, en houdt zich bij voorkeur in lage moerassige streken op. Zij wordt zeer menigvuldig op de talrijke, lage, met bosch begroeide eilanden aan den mond van den Ganges aangetroffen. — De tweede soort met één hoorn, *Rhin. javānus*, schijnt tot het eiland Java beperkt te zijn. Zij heeft veel overeenkomst met die van het vaste land van Indie; maar haar kop is kleiner; hare plooijen zijn dieper, en die, welke de schouders van voren begrenst, loopt boven om den hals heen; de huidkwabbe aan den hals ontbreekt; de wrachtige schubben zijn grooter, en de haren op den rug zijn talrijker, hetgeen voornamelijk in het oog valt bij de pas geboren jongen, wier huid, voor het overige, reeds, even als bij de ouden, met diepe plooijen voorzien is.

De soorten met twee horens bieden onderling somtijds aanzienlijke afwijkingen aan; somtijds zijn zij elkander daarentegen zeer verwant. Degenen, welke in het zuidelijke Afrika waargenomen worden, overtreffen alle overige in grootte; hare horens zijn meestal zeer lang; zij hebben, behalve aan den hals, in het geheel geene huidplooijen; hare bovenkaak is steeds van snijtanden ontbloot, en de vier kleine snijtandjes der onderkaak vallen reeds vroegtijdig uit. De gewone soort, *Rhin. bicornis*, heeft eenen korten, van boven uitgeholden kop en eene hoekige bovenlip. De voorste horen is één tot twee voet lang, en aan de bovenhelft naar achteren gebogen; terwijl de achterste horen zeer klein en kegelvormig is. Er zijn 20 paar ribben en 3 lendenwervels aanwezig. De hals is van den kop door eene diepe plooi afgescheiden. De huid is olijkleurig, in het geelachtige trekkende. Het mannetje wordt 12 voet lang en over de 5 voet hoog; het wijfje is kleiner. Dit dier was, ten tijde der ontdekking van de Kaap de Goede Hoop, gemeen aan den voet des Tafelbergs en de naburige streken. Tegenwoordig is het in die kolonie geheel uitgeroeid. Het houdt zich bij voorkeur aan moerassige plaatsen, aan de bronnen en oevers der rivieren en in streken op, die dun met bosch of struiken begroeid zijn. Zijn voedsel bestaat uit de bladeren en takjes van struiken en lage boomen. Men vindt deze dieren gewoonlijk in kleine troepen van vijf tot zes stuks bij elkaar. — Eene andere soort, *Rhinoceros Keiloa*, heeft eenen langeren kop; zijn achterste horen

is even lang als de voorste; de hals is van onderen met eenige plooijen voorzien; de kop is bruin, en het achterste gedeelte van het ligchaam zwartachtig. Zij heeft voor het overige, zeer groote overeenkomst met de gewone soort, is echter veel zeldzamer, en wordt slechts noordelijk van den 25° Z.-B. aangetroffen — De derde soort, *Rhinoceros simus*, heeft eenen zeer lang gerekten kop, en eene zeer breede, niet puntig verlengde bovenlip. De achterste horen is kort; de voorste zeer lang. De hals is met drie plooijen voorzien, en de kleur der huid gewoonlijk bruinachtig wit, weshalve dit dier door de inwoners «witte neushoren» genoemd wordt. Het mannetje wordt ruim dertien voet lang; de kop heeft alsdan eene lengte van 3 voet, en de voorste horen is even zoo lang. De witte neushoorn komt noordelijk van Kurrichane voor. Men vindt hem in kleine troepen op grasvlakten en in heuvelachtige of met struiken begroeide streken. — De twee volgende soorten bieden meer in het oog loopende afwijkingen aan. De eene, *Rhinoceros sumatrānus*, kleiner dan alle overige, is omstreeks 6 voet lang; zij heeft korte horens; de huid is tamelijk dicht met haren bezet, en vormt op den hals, op de schouders, en voor de achterpooten plooijen, die echter zeer ondiep zijn; iedere kaak is, even als bij de soorten met één horen, met twee groote snijtanden voorzien, tusschen welke bij jonge voorwerpen in de onderkaak nog twee kleine tandjes aanwezig zijn. Deze soort bewoont het eiland Sumatra. — De tweede soort, *Rhinoceros cucullātus*, is grooter, heeft zeer diepe huidplooijen, en wordt in het zuidelijke Abyssinië aangetroffen.

De Klipdassen. (*Hyrax*.)

De Klipdassen zijn dieren, welke, ten opzichte hunner uiterlijke gestalte, meer aan de marmotten of andere diergelijke knaagdieren herinneren dan aan de zwijnachtige dieren, zich echter, wat hun maaksel betreft, aan laatstgenoemde aansluiten, niettegenstaande zij als een geheel afwijkende vorm moeten beschouwd worden. Zij worden in Afrika, Arabië en Syrië gevonden, hebben de grootte van eenen haas, een tamelijk krachtig, ineengedrongen ligchaam, eenen hoogen kop en afgeronde ooren. Hun staart heeft de gedaante van een stompje. Zij zijn laag op de pooten. De teenen zijn kort, aan de voorpooten 4, aan de achterpooten 3 in getale; met breede, platte, van voren als afgehakte nagels voorzien; met uitzondering van den binnensten nagel der achterpooten, die gootvormig en omgekruld is. Alle hunne deelen zijn met weeke, tamelijk lange haren dicht bekleed, tusschen welke enkele langere borstelharen staan. Hun snuit is met snorren voorzien. Hunne snijtanden zijn tamelijk groot, in de bovenkaak 2, in de onderkaak 4 in getale. De hoektanden ontbreken geheel en al, en hunne kiezen, even als bij de Neushorens, 7 × 4 in getale, hebben ook, ten opzichte van hunnen vorm, veel overeenkomst met die van laatstgenoemde dieren. Hun maag is in twee afdeelingen gescheiden, en zij hebben eenen grooten blinden darm. De gewone soort van Zuid-Afrika, *Hyrax capensis*, is van onderen geelachtig wit, van boven bruin, met eene zwarte vlek op den rug. Zij leeft op rotsen en voedt zich met allerlei plantaardige stoffen. De Klipdassen

